

Aan de Vaste Kamercommissie van EZK
Aan de Vaste Kamercommissie van VWS

27 januari 2020

Betreft: Voortgangsrapportage Actieplan Digitale Connectiviteit van 19 december 2019
en beantwoording van vragen van Kamerlid van Raan van 19 december 2019.

Geachte Kamerleden,

Als reactie op de inhoud en de resultaten van het Kamerdebat over 5G op 4 juli 2019 heeft de Stichting EHS op 17 september 2019 een brief geschreven aan Staatssecretaris Keijzer (BIJLAGE). Dit vanuit onze kennis en ervaring als organisatie die zich al jarenlang verdiept in het terrein van de gezondheidseffecten van elektromagnetische velden (EMV). In deze brief geven we aan ons ernstige zorgen te maken over de ontwikkelingen ten aanzien van 5G. Dit in relatie tot de ontoereikende internationale blootstellingslimieten, het onvoldoende functioneren van het Kennisplatform (KPF) en de positie van mensen met EHS. Op deze brief met daarin het verzoek om een persoonlijk gesprek met de Staatssecretaris hebben we geen enkele inhoudelijke reactie ontvangen. Van andere organisaties op het terrein van EMV en gezondheid horen we dat ze vergelijkbare ervaringen hebben.

Tegen deze achtergrond wenden we ons nu opnieuw tot de Tweede Kamer. We doen dit ook omdat de informatie vanuit het ministerie van EZK over gezondheid en straling onvolledig is en deels ook onjuist. Dit komt opnieuw naar voren in de Voortgangsrapportage Actieplan Digitale Connectiviteit van 19 december 2019 en in de beantwoording van de vragen van Kamerlid van Raan eveneens van 19 december 2019.

Wetenschappelijke verdeeldheid m.b.t. straling EMV onderbelicht

In de discussie over EMV en gezondheid verwijst het kabinet steeds weer naar de ICNIRP blootstellingslimieten en naar de conclusie van de Gezondheidsraad (GR) dat er geen sterke wetenschappelijke aanwijzingen zijn voor gezondheidsrisico's onder de ICNIRP blootstellingslimieten. Zoals ook aangegeven in onze eerder aan u toegestuurde reactie op de kabinetsreactie over 5G en gezondheid van 22 april 2019¹, zijn deze ICNIRP limieten echter volstrekt onvoldoende ter bescherming van de bevolking tegen de effecten van EMV.

- Over de ICNIRP-limieten is grote internationale wetenschappelijke verdeeldheid. Deze verdeeldheid betreft de biologische effecten van EMV, de daaruit voortkomende lange termijn gezondheidseffecten en wat vervolgens de veilige limieten zijn. De ICNIRP-limieten zijn gebaseerd

---

¹ [Link brief Stichting EHS april 2019](#)

op korte termijn opwarmingseffecten en niet op de lange termijn cumulatieve gezondheidseffecten². De ICNIRP-normen worden daarom door veel wetenschappers als inadequaats beschouwd.

- Ook over de gezondheidseffecten van EMV is er internationaal grote wetenschappelijke verdeeldheid. Deze verdeeldheid betreft het punt dat er naast opwarmingseffecten ook biologische gezondheidseffecten van EMV zijn die inwerken op het functioneren van het lichaam. Wereldwijd zijn er zeer vele peer reviewed³ onderzoeken die laten zien dat er gezondheidsrisico's zijn door blootstelling aan EMV beneden tot ver beneden de ICNIRP opwarmingslimieten.

Deze feitelijke wetenschappelijke verdeeldheid klinkt echter onterecht⁴ niet door in de conclusies van de (GR). Dit komt omdat de GR voor beoordeling van deze *peer reviewed* onderzoeken nog een eigen peer review doet. De focus is daarbij op epidemiologisch onderzoek⁵ en dieronderzoek. Aan celonderzoek⁶ wordt in de totale beoordeling nauwelijks waarde gehecht. Daardoor is er bijvoorbeeld geen aandacht voor de belangrijke bevinding dat de aard van de straling⁷ zeer relevant is. Het protocol van de GR⁸ is dusdanig dat de meeste *peer reviewed* onderzoeken hier niet doorheen komen en waardevolle wetenschappelijke kennis wegvalt. Op deze wijze komt de GR tot haar geruststellende conclusie. En het kabinet doet het vervolgens voorkomen alsof er een bijna volledige wetenschappelijke consensus is dat EMV veilig zouden zijn.

Voortgangsrapportage Actieplan Digitale Connectiviteit

In deze rapportage staat de doelstelling digitaal koploper te zijn in Europa voorop. Er is geen evenwichtige afweging van economische belangen en belangen van volksgezondheid. Het onderwerp gezondheid krijgt slechts zeer marginale aandacht. De Kamer wordt hiermee onvolledig en deels onjuist geïnformeerd.

Vast internet het juiste alternatief

Het stimuleren van goed vast internet ondersteunen wij. Informatie via kabels is goedkoper qua energieverbruik, veiliger i.v.m. hacken en geeft de verbinding geen straling die schadelijk is voor de gezondheid. d

Mobiele connectiviteit brengt half miljoen mensen in isolement

De Staatssecretaris wil aan de vergunningen een dekkingseis verbinden van 98% van het grondgebied van de gemeenten. Dit zal betekenen dat straling van EMV overal aanwezig zal zijn en er geen mogelijkheden meer zullen zijn deze te ontwijken. Dit roept de vraag op waar mensen die gezondheidsklachten van EMV ervaren dan moeten gaan wonen en leven. Volgens het advies van KPF en GGD moeten mensen met EHS de blootstelling aan EMV zoveel mogelijk vermijden en afstand houden van de bron. Voor mensen met EHS zal deze dekkingseis feitelijk huisarrest en een groot

---

² Er wordt gemeten met zes tot 30 minuten blootstelling. In werkelijkheid stralen zenders 24 uur per dag

³ Peer reviewed (collegiale toetsing) is de gouden standaard voor kwaliteitscontrole in de wetenschap

⁴ Volgens de Gezondheidswet heeft de Gezondheidsraad als taak de regering en het parlement voor te lichten over de stand der wetenschap

⁵ Een type onderzoek waarbij het steeds moeilijker wordt bewijs te vinden, omdat het steeds moeilijker wordt controlegroepen te vinden die niet worden blootgesteld

⁶ Van belang om het werkingsmechanisme te ontrafelen. Hierbij zijn juist heel veel effecten gevonden

⁷ Bijvoorbeeld het feit dat juist het gepulste karakter van de straling biologische effecten geeft

⁸ Hoofdstuk 3 van jaarbericht 2008 van de Commissie EMV van de GR *Hoe beoordeelt de commissie wetenschappelijke gegevens?* <https://www.stopumts.nl/pdf/gr2008.pdf>

sociaal isolement impliceren. Recent gepubliceerd onafhankelijk onderzoek van Kantar-Public bevestigt de schatting dat 3% van de bevolking klachten ervaart van EMV⁹. De Stichting EHS is van mening dat deze mensen het recht en de keuze moeten hebben om in een stralingsarme omgeving te verblijven, zowel thuis als in de publieke ruimte, en dat de overheid met kwetsbare groepen rekening zou moeten houden. Mensen met EHS hebben dringend meer bescherming nodig.

De Staatssecretaris geeft aan dat uit onderzoek blijkt dat er met 5G tal van nieuwe mogelijkheden zijn. Voorbijgegaan wordt aan de vraag of hier ook een belangrijke maatschappelijke behoefte is en wat de prijs is die hiervoor betaald moet worden. Een enquête van Maurice de Hond in *Hart van Nederland* van 21 Januari 2020 geeft aan dat 68% van de mensen geen 5G wil en slechts 23% wil dat 5G snel wordt uitgerold. De maatschappelijke behoefte is dus twijfelachtig. Bij economische beslissingen dienen naast de baten ook de kosten en de externe effecten (zoals potentiële gezondheidsschade en potentiële kosten voor herstel) meegenomen te worden. De maatschappelijke lasten zijn niet in beeld gebracht, niet door de EU noch door de Regering.

Blootstellingslimieten niet veilig

De Staatssecretaris verwijst ernaar dat de veldsterktes van 5G onder de ICNIRP blootstellinglimieten zullen blijven. Kennelijk is de Staatssecretaris niet op de hoogte van het hiervoor genoemde feit dat er nu juist wetenschappelijke verdeeldheid bestaat over de veiligheid van deze ICNIRP blootstellingslimieten, waarop ook het Europese advies betreffende blootstellingslimieten is gebaseerd. De ICNIRP blootstellingslimieten doen geen uitspraak over niet-thermische effecten, over continue blootstelling, over lange termijn effecten, en over het al dan niet gepulste karakter van straling.

In dit kader willen we uw aandacht vragen voor het artikel in *The Lancet* van december 2018 over de effecten van EMV. [Link The lancet](#) CITAAT *Het voorkómen van opwarming door EMV is nu bewezen niet effectief bij het voorkómen van biologische en fysiologische effecten.*

Ook willen we u wijzen op de verklaring van een groot driedaags internationaal wetenschappelijk symposium begin oktober 2019 in Mainz over de biologische effecten van EMV door draadloze technologie. [Link Mainz statement](#) CITAAT: *Er is inmiddels duidelijk bewijs van de zgn. biologische effecten van draadloze communicatietechnologieën, die kunnen variëren van een verminderd welzijn tot ernstige aandoeningen of schade aan de kwaliteit van leven en gezondheid.* Verder bleek dat er voldoende bewijzen zijn voor de schadelijke effecten op de hersenen en met name op die van kinderen. Daarnaast zijn er sterke aanwijzingen dat EMV oxidatieve stress veroorzaken en kankerverwekkend zijn. Dit bij blootstelling die duidelijk lager ligt dan de blootstellingslimieten die de ICNIRP veilig noemt¹⁰.

Karakteristieken van de straling van belang

Naast de veldsterkte en de frequentie zijn ook andere eigenschappen van de straling van belang voor biologische effecten. Mogelijk zijn die andere eigenschappen zelfs van groter belang. Onderzoek laat o.a. zien dat continue belasting beter wordt verdragen dan wisselende belasting en vooral pulsering sterke effecten heeft. 5G zal in verschillende opzichten ongunstig zijn: Digitaal (pulserend) en door de

---

⁹ Onderzoek Kantar-Public uit 2016 in opdracht van het KPF
<https://www.kennisplatform.nl/media/Rapport%20Consumentenonderzoek%20EMV%202016.pdf>

¹⁰ [Link verslag Stichting EHS](#) en [Link naar presentaties Mainz](#)

gerichte stralen in combinatie met een groter aantal bronnen zullen meer veldsterkte fluctuaties optreden.

Gezondheidsrisico's 5G niet onderzocht

Afgezien hiervan mag de Staatssecretaris met betrekking tot de te verwachten effecten van 5G niet zonder meer verwijzen naar 4G. Het gaat bij 5G namelijk om een andere techniek, andere frequenties, een toenemende intensiteit, een ander type straling en het sterk gepulste karakter van die straling. Ook het recente rapport van het RIVM (*Verkenning van de blootstelling aan EMV van 5G-systemen*) geeft aan dat er nieuwe aspecten aan 5G verbonden zijn zoals verdichting van het netwerk, dynamische blootstelling en hogere frequenties. Er is vrijwel geen onderzoek gedaan naar de gezondheidsrisico's van 5G. Er is geen enkele studie gedaan waaruit bleek dat 5G veilig is. Gezondheidseffecten op de lange termijn zijn geheel niet onderzocht.

Wel wordt verwacht dat effecten van de hogere frequenties zich vooral zullen voordoen in de huid¹¹. Dit gegeven wordt sterk gebagatelliseerd. Echter de huid is geen buffer, maar ons grootste orgaan met vele functies zoals bescherming tegen virussen en bacteriën. Er kunnen effecten van 5G verondersteld worden op vele fysiologische processen, dit via het zenuwstelsel, hormoonstelsel en immuunsysteem. [Link Hugo Schooneveld](#) De uitrol van 5G zal een groot experiment zijn op de totale bevolking met grote gezondheidsrisico's.

Feit is dat wereldwijd vele wetenschappers en artsen waarschuwen voor de risico's van 5G en oproepen tot een onmiddellijke stop op de uitrol van 5G.

- <http://www.5gappeal.eu/>

- <https://www.5gspaceappeal.org/the-appeal>

- <https://emfscientist.org/>

In dit kader willen we met name ook Prof. Dr. Martin Pall noemen [Link lezing Martin Pall](#). Pall noemt 5G een van de grootste bedreigingen voor de mensheid.

Gemeenten onvolledig voorgelicht en buitenspel gezet

De Staatssecretaris benoemt dat de gemeenten zijn betrokken en dat met de gemeenten aan de gesprekstafels kennis is gedeeld. In de voorlichting zijn de hiervoor genoemde onderbelichte feiten over de wetenschappelijke verdeeldheid over de gezondheidseffecten van EMV en over de ICNIRP limieten echter niet aan de orde gekomen. De gemeenten zijn hierdoor op het verkeerde been gezet.

Dat de Staatssecretaris de gezondheid niet serieus neemt blijkt ook uit het Wetsvoorstel Implementatie Telecomcode. Juist op het terrein van de volksgezondheid, waarover maatschappelijke onrust en wetenschappelijke verdeeldheid bestaat, wil EZK de gemeenten en burgers buitenspel zetten. Volksgezondheid wordt in dit wetsvoorstel namelijk uitgesloten als weigeringsgrond voor de plaatsing van 5G antennes¹². Gemeenten kunnen op dit punt dan geen eigen antennebeleid meer voeren. Bijvoorbeeld om geen 5G antennes te willen plaatsen in de nabijheid van scholen, crèches of ziekenhuizen. Ook in bredere zin zal gemeenten hun autonomie worden ontnomen bij de uitrol van 5G. In hun reacties op de Internetconsultatie over het

---

¹¹ Het Zwitserse IT'IS (telecom gefinancierd) onderzoek uit 2018 concludeert dat 5G huidweefsel permanent kan beschadigen.

¹² Dit blijkt uit een vergelijking van het bestaande artikel 5a4 (2^e lid ad c) en het nieuwe artikel 5c3 (2^e lid ad c). *Redenen van Veiligheid en Volksgezondheid* wordt vervangen door enkel en alleen *Redenen van Veiligheid*.

Wetsvoorstel zijn vele gemeenten dan ook kritisch¹³. De Staatssecretaris geeft aan het Wetsvoorstel Implementatie Telecomcode aan te zullen passen. Zonder hierbij echter aan te geven of dat betekent dat Volksgezondheid als weigeringsgrond terugkeert en het betreffende artikel 5c3 wordt aangepast.

Overigens hebben ook zeer vele burgers en maatschappelijke organisaties gehoor gegeven aan de oproep en via de Internetconsultatie met name bezwaren m.b.t. 5G en gezondheid ingebracht¹⁴. Hieronder ook goed onderbouwde en gedocumenteerde inbreng. Aan al deze gefundeerde zorgen om de gezondheid wordt in de Voortgangsrapportage geen enkele aandacht besteed. Ondanks alle signalen en waarschuwingen blijft EZK uitsluitend oog houden voor de economische belangen.

Functioneren KPF EMV ondermaats

In het kader van het vergaren en delen van kennis over EMV en Gezondheid noemt de Staatssecretaris het Kennisplatform EMV en Gezondheid (KPF). Daarbij benoemt ze de organisaties die in het bestuur van het KPF zitten¹⁵. Er wordt niet gemeld dat in het bestuur van het KPF een zetel is ingeruimd voor de vertegenwoordiging van de maatschappelijke organisaties, maar het bestuur deze zetel niet heeft willen invullen. Dat betekent dat er in het bestuur van het KPF geen vertegenwoordiging zit van organisaties die gezondheidsrisico's zien in de huidige blootstelling aan EMV. Naar aanleiding van de toezegging aan Kamerlid Moorlag¹⁶ over het KPF meldt de Staatssecretaris dat organisaties zich kunnen aanmelden om de bijeenkomsten van de Klankbordgroep van het KPF bij te wonen. Het betreft hier echter alleen de klankbordgroep EMV en niet het KPF zelf. Deze Klankbordgroep EMV komt tegenwoordig slechts 1x per jaar bij elkaar. Er zijn geen werkgroepen meer waar leden van de klankbordgroep aan kunnen deelnemen. De huidige rol van maatschappelijke organisaties in het KPF is door dit alles zeer beperkt. Uit eigen ervaring weten we dat er in de klankbordgroep EMV geen ruimte is voor een kritisch geluid, zodat de functie van maatschappelijk geweten geen effect heeft. Door de gang van zaken hebben verschillende maatschappelijke organisaties besloten zich terug te trekken uit de klankbordgroep.

De huidige structuur en werkwijze van het KPF biedt absoluut geen ruimte voor gezamenlijke joint fact finding. De toezegging van de Staatssecretaris zal daar weinig aan veranderen.

De Stichting EHS is van mening dat met genoemde mogelijkheid absoluut geen uitvoering wordt gegeven aan de toezegging aan Kamerlid Moorlag. De Stichting EHS heeft in haar brief van 17 september aan de Staatssecretaris aangeboden mee te denken over het realiseren van een gelijkwaardige en evenwichtige participatie van verschillende maatschappelijke organisaties. Op dit aanbod hebben we geen enkele reactie gehad.

Illustratief voor de benadering van de risico's van EMV door het KPF EMV is de wijze waarop het Kantar onderzoek over straling is gebruikt. Dit onderzoek, uitgevoerd in opdracht van het KPF EMV geeft aan dat 3% van de respondenten aangeeft EMV te kunnen waarnemen aan de reacties van het eigen lichaam. Dit terwijl de meeste mensen geen gevaar in EMV zien. Dat betreft dus een groot aantal mensen en roept de vraag op hoe ernstig die effecten zijn en welke ondersteuning de

---

¹³ Zie [Link kritische reacties gemeenten](#)

¹⁴ Zie <https://www.internetconsultatie.nl/telecomcode/reacties>. Zie bijvoorbeeld de reacties van EOS en EHS.

¹⁵ Bestaande uit RIVM, TNO, DNV-GL, Agentschap Telecom, GGD GHOR Nederland, ZonMw en Milieu Centraal

¹⁶ Kamerlid Moorlag vroeg om een dialoog voor factchecking en factfinding met degenen die wetenschappelijk onderbouwde kritiek hebben. Hij vroeg ook om te kijken of alle actoren via het KPF betrokken zijn.

overheid hier zou moeten bieden. Het rapport (waar wij eerder in deze brief in noot 9 al naar verwezen) is echter verstopt op de website van het KPF als een vergaderstuk - consumentenonderzoek.

Aandacht voor EHS in EU

De Stichting EHS is positief over het feit dat er naar aanleiding van de motie Van Den Berg c.s. in WHO-EU verband aandacht is gevraagd voor de gezondheidsklachten van EHS-ers. Het lijkt echter niet erg indringend te zijn gedaan, nu in de brief niets staat over de respons vanuit de WHO en EU.

Kanttekeningen beantwoording Kamervragen over 5G

De brief verwijst op pagina 10 naar de antwoorden op Kamervragen van Kamerlid van Raan. Hierbij willen we aanvullend op het bovenstaande een aantal kanttekeningen maken.

Aantal antennes zal op termijn wel sterk toenemen (antwoord 4)

De Staatssecretaris weet zelf niet hoeveel antennes er bijgeplaatst zullen worden, maar wil wel een vrijbrief geven aan de Telecom. Monet verwacht een toename van 10% en daarnaast in beperkte mate kleine antennes. Deze verwachting betreft echter alleen de eerste fase in de komende 3 tot 5 jaar. Wat er daarna zal gebeuren is volstrekt onduidelijk. Het recente rapport van het RIVM (*Verkenning van de blootstelling aan EMV van 5G-systemen*) geeft aan dat er op langere termijn verdichtingen van de netwerken zullen optreden (meer zenders per vierkante kilometer), afhankelijk van de maatschappelijk behoefte aan datacommunicatie.

ZonMw onbelangrijk in relatie tot conclusies wereldwijd onderzoek (antwoorden 9,10,11,12)

De Staatssecretaris valt steeds weer opnieuw terug op de resultaten van het ZonMw onderzoeksprogramma. Zoals we ook al in onze brief van april 2019 aan u aangaven zijn hierbij veel kanttekeningen te maken. Zo is in een door Technopolis in 2015 uitgevoerde evaluatie aangegeven dat dit programma over het algemeen relatief bescheiden heeft gepresteerd¹⁷. Opvallend is dat er niet is voortgebouwd op onderzoeken die een relatie leggen tussen straling en biologische en gezondheidseffecten. Ook was er in de budgettering geen rekening gehouden met de mogelijkheid dat de onderzoeken iets zouden opleveren en de uitkomsten vervolg onderzoek zouden oproepen. Er is daarom niets gedaan met de aanwijzingen uit de onderzoeken, hoewel in de internationale conferentie naar aanleiding van het onderzoeksprogramma de aanwezigen nog duidelijk in debat waren over de gezondheidseffecten van radiofrequente en laagfrequente straling onder de blootstellingslimieten.¹⁸ Bovendien is dit onderzoeksprogramma ZonMw slechts een fractie van alle

---

¹⁷ Algemene conclusie Technopolis over ZonMw: *Er kan vastgesteld worden dat het programma een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de versterking van de EMV&G onderzoeksinfrastructuur in Nederland, alhoewel de duurzaamheid hiervan op de langere termijn vermoedelijk beperkt zal blijken. Daarnaast heeft het programma bijgedragen aan hoogwaardig onderzoek dat op diverse gebieden waardevolle nieuwe inzichten heeft opgeleverd. Zonder het programma zouden de meeste van deze projecten zeer waarschijnlijk nooit zijn uitgevoerd. Ondanks deze belangrijke bijdragen is het totale rendement van het programma relatief bescheiden. Dit is deels het logische gevolg van de wijze waarop invulling is gegeven aan het programma: doordat er destijds weinig duidelijke aanknopingspunten waren om richting te geven aan het onderzoek, is gekozen voor een tamelijk brede opzet zonder helder overkoepelend thema. Als gevolg hiervan was de onderlinge samenhang tussen projecten beperkt, terwijl enkele projecten relatief klein van schaal waren. Hierdoor is de statistische zeggingskracht vrij laag, waardoor er weinig zekerheid ontleend kan worden aan conclusies. Alhoewel destijds een begrijpelijke keuze, moet achteraf dan ook geconstateerd worden dat de brede programma-opzet een obstakel is gebleken voor het volledig realiseren van de programmadoelstellingen, en dat het programma baat had gehad bij meer thematische samenhang.*

¹⁸ Zie het [verslag](#) van het symposium ZonMw onderzoekprogramma EMV en Gezondheid - mei 2015.

onderzoek dat wereldwijd is gedaan. Wat betreft het nog lopende Cosmos onderzoek willen we er op wijzen dat hier in feite de gezondheid van mensen die bestraald worden wordt vergeleken met de gezondheid van mensen die bestraald worden.

Dat er in wetenschappelijke onderzoeken geen bewijs is gevonden voor negatieve effecten door blootstelling aan EMV is pertinent onjuist. Feit is dat wereldwijd vele wetenschappelijk onderzoeken negatieve effecten op de gezondheid hebben gevonden. Een totaaloverzicht van alle duizenden *peer reviewed* onderzoeken naar EMV wereldwijd is te vinden in de databank van de Australische ORSAA. [Link ORSAA](#) Een analyse van deze onderzoeken is als bijlage opgenomen in onze brief van april 2019¹⁹. Dat de GR deze bewezen effecten niet erkent heeft alles te maken met werkwijze en selectiviteit van de GR die dusdanig is dat vele onderzoeken buiten beeld blijven.

Wetenschappelijke verdeeldheid noopt tot voorzorgsbeginsel (antwoorden 13,14,15,16)

De Staatssecretaris gaat in de beantwoording opnieuw voorbij aan de grote wetenschappelijke verdeeldheid m.b.t. de gezondheidseffecten van EMV²⁰. Het voorzorgsbeginsel is in het verleden in het leven geroepen juist voor deze situaties van wetenschappelijke verdeeldheid bij introductie van nieuwe technologieën. Juist voordat het wetenschappelijk bewijs voor de noodzaak rond is. In dat geval moeten studies die wél op gezondheidseffecten wijzen zwaarder wegen dan studies die dat niet doen. Niemand kent de gevolgen van straling op langere termijn. Er is alle reden het voorzorgsprincipe hier toe te passen.

In het verleden zijn vaker effecten in eerste instantie ontkend en op langere termijn toch heel schadelijk gebleken. Waarschuwingen zijn vaak genegeerd tot schade aan de volksgezondheid en het milieu niet meer te vermijden was²¹. In praktijk blijken zelden ten onrechte maatregelen genomen. Integendeel: het is steeds andersom; de maatregelen worden veel te laat genomen.

De Staatssecretaris meldt dat om burgers zekerheid te bieden de ICNIRP limieten zullen worden vastgelegd in de Telecomwet. Zoals hiervoor beschreven gaat het hier om verouderde, wetenschappelijk omstreden en inadequate limieten, die slechts een schijnzekerheid geven. De ICNIRP evalueert momenteel de richtlijn om de blootstellingslimieten naar boven toe bij te stellen, met name voor de hogere frequenties. De ICNIRP anticipeert hiermee op een toename van de stralingsbelasting door de uitrol van 5G.

Meer onderzoek naar 5G nodig voor uitrol 5G (antwoord 20)

De Staatssecretaris stelt dat in de gezondheidsadviezen alle literatuur zou zijn meegenomen. Hierbij merken we opnieuw op dat dit niet het geval is, omdat door de werkwijze en selectiviteit van de GR vele onderzoeken buiten beeld blijven. Dit bijvoorbeeld op het terrein van celonderzoek, waarbij vele resultaten zijn gevonden zoals de sterke aanwijzing dat er verband is tussen EMV en oxidatieve stress.

---

¹⁹ In 68% van de onderzoeken werden significante biologische of gezondheidseffecten gevonden. Bij de op oxidatieve stress gerichte onderzoeken laat 89% van de studies effecten zien. Zie ook [Link presentatie](#).

²⁰ Dit in tegen stelling tot het RIVM dat in haar recente rapport op pagina 37/38 aangeeft dat er in bredere zin discussie is over de blootstellingslimieten. Het RIVM geeft aan dat (...) *volgens anderen (...) zouden (...) op basis van het voorzorgsprincipe de limieten strenger moeten worden. Dit is deels een kennisvraag en deels een politieke vraag. De laatste vraag blijft hier buiten beschouwing.*

²¹ Rapport "Late Lessons from Early Warnings" van het Europees Milieu Agentschap [Link waarschuwing Europees Milieuagentschap](#)

De Staatssecretaris herhaalt hier de onjuiste stelling dat er geen bewijzen zijn voor schadelijkheid van EMV. En dat dit ook zou gelden na introductie van het 5G netwerk. Dit is absoluut onjuist, want er bestaat geen enkel onderzoek dat aantoont dat 5G veilig zou zijn.

Integendeel, zoals hiervoor beschreven waarschuwen vele wetenschappers en artsen voor de risico's van 5G. Ook professor Kromhout, voorzitter van de commissie Elektromagnetische Velden van de GR, acht nader onderzoek verstandig en is verbaasd over de snelheid waarmee het 5G netwerk wordt uitgerold²². Kromhout wijst er daarbij op dat bij medicijnen en chemische producten de producent moet bewijzen dat de goederen veilig zijn, maar dat 5G gewoon mag komen²³. Het RIVM stelt naar aanleiding van haar recente rapport dat het veel te vroeg is om alle seinen op groen te zetten en dat we de vinger aan de pols moeten houden.

Samenvattend

Met bovenstaande informatie menen we u een zinvolle aanvulling te hebben gegeven op de onvolledige is en deels ook onjuiste informatie vanuit het ministerie van EZK. We hopen helder te hebben gemaakt dat de kwestie "EMV en gezondheid" veel genuanceerder ligt dan de geruststellende woorden van de Staatssecretaris doen voorkomen.

Samengevat komt dit er op neer dat stelselmatig ten onrechte wordt miskend dat er wetenschappelijke verdeeldheid is, dat de huidige ICNIRP blootstellingslimieten absoluut niet veilig zijn, dat er ernstige gezondheidsproblemen te verwachten zijn bij een uitrol van 5G en dat het voorzorgsprincipe zou moeten worden gehanteerd.

We hebben gemeend u hiervan in kennis te moeten stellen, omdat de Staatsecretaris weigert te reageren op onze brief van 17 september en weigert met ons als relevante en deskundige organisatie op dit terrein in gesprek te gaan. We zijn graag bereid bovenstaande in uw commissie vergadering nader toe te lichten. U kunt ons bereiken via info@stichtingehs.nl. Meer informatie is te vinden via <https://eerlijkoverstraling.nl/>.

Met vriendelijke groeten

Rob van der Boom
Voorzitter Stichting ElektroHyperSensitiviteit

BIJLAGE Brief 17 september 2019

---

²² [Link artikel AD december 2019](#)

²³ [Link artikel Volkskrant januari 2020](#)